

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. В. В. ДОКУЧАЄВА**

Кафедра прикладної економіки і міжнародних економічних відносин

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор

професор

Р. ШЕЛУДЬКО

«

RS

2020 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ОПП 8 «УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ»**

Рівень вищої освіти – початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти

Галузь знань – **05 «Соціальні та поведінкові науки»**

Спеціальність – **051 «Економіка»**

Освітньо-професійна програма «**Економіка**»

Факультет **менеджменту і економіки**

Робоча програма дисципліни «Управління витратами» для здобувачів початкового рівня (короткого циклу) вищої освіти галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 051 «Економіка» освітньо-професійної програми «Економіка».

«26» серпня 2020 р. 20 с.

Розробник: **Мещеряков Володимир Євгенійович**, доцент кафедри прикладної економіки і міжнародних економічних відносин, кандидат економічних наук.

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри прикладної економіки і міжнародних економічних відносин.

Протокол № 1 від «26» серпня 2020 р.

Завідувач кафедри прикладної економіки і міжнародних економічних відносин,

професор

«26» серпня 2020 р.

Л. ЛОМОВСЬКИХ

Схвалено навчально-методичною комісією факультету менеджменту і економіки.

Протокол № 2 від «27» серпня 2020 р.

Голова навчально-методичної комісії факультету менеджменту і економіки, к.е.н., доцент

Ю. ФІЛІМОНОВ

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітній рівень підготовки	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Галузь знань – 05 Соціальні та поведінкові науки	Обов'язкова	
Модулів – 3	Спеціальність – 051 «Економіка» . Освітньо-професійна програма – «Економіка»	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 3		2-й	–
Загальна кількість годин – 120		Семестр	
		4-й	–
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4,0 самостійної роботи здобувача – 8,0	Освітній рівень – початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти	Лекції	
		14 год.	–
		Практичні, семінарські	
		14 год.	–
		Лабораторні	
		–	–
		Самостійна робота	
		92 год.	–
Вид контролю: – екзамен.			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – набуття знань про закономірності формування витрат за видами, центрами відповідальності та носіями для мінімізації їх рівня та обґрунтування оптимальних господарських рішень.

Завданням вивчення курсу є теоретична підготовка здобувачів з питань:

- порядку планування витрат;
- обліку та контролю витрат;
- механізму аналізу витрат для мінімізації їх рівня та підвищення ефективності;
- ефективного управління виробництвом на основі поточного та стратегічного управління витратами.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен

знати: які на підприємстві є витрати, де і як вони формуються, яким чином можна впливати на величину витрат і контролювати їх рівень, інформацію щодо особливостей управління витратами в сільському господарстві;

уміти: виявляти чинники, що зумовлюють рівень витрат; обчислювати їх величину за видами, місцями й носіями; аналізувати вплив структури і динаміки витрат на результати діяльності підприємства.

Перелік компетентностей:

Інтегральна компетентність

Здатність розв'язувати типові спеціалізовані задачі у сфері економіки суб'єктів господарювання або у процесі навчання, що передбачає застосування положень і методів сучасної економічної науки і характеризується певною невизначеністю умов і необхідністю врахування комплексу вимог здійснення професійної та навчальної діяльності.

Програмні компетентності:

загальні компетентності:

ЗК 3. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації, у тому числі в глобальних комп'ютерних мережах.

ЗК 7. Здатність працювати в команді та генерувати нові ідеї.

ЗК 8. Знання та розуміння предмета та характеру професійної діяльності, природи економічних законів та здатність діяти на їх основі.

спеціальні компетентності:

СК 1. Здатність використовувати математичний інструментарій для дослідження соціально-економічних процесів, розв'язання прикладних завдань у сфері економіки підприємства.

СК 4. Здатність використовувати сучасні джерела економічної, соціальної, облікової інформації для формування службової інформації та аналітичних звітів.

СК 6. Здатність виконувати економічні розрахунки для ефективного здійснення господарської діяльності на рівні виробничих підрозділів підприємства.

Програмні результати навчання:

ПРН 7. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати.

ПРН 12. Ідентифікувати джерела та розуміти методику визначення і методи отримання соціально-економічних даних, збирати та аналізувати необхідну інформацію, розраховувати економічні та соціальні показники.

ПРН 13. Проводити аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, визначати функціональні сфери, розраховувати фактичні та планові показники їх діяльності з використанням математичного інструментарію.

Міждисциплінарні зв'язки

Дисципліна та її розділи, що передують вивченню дисципліни:

1. Політекономія. 2. Менеджмент.

Дисципліна та її розділи, у яких використовують матеріали дисципліни:

1. Економіка та нормування праці. 2. Економічний аналіз.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальні засади управління витратами. Сутність собівартості продукції

Тема 1. Економічна сутність, значення і завдання управління витратами

Суть управління витратами підприємства. Актуальність управління витратами. Функції управління витратами, їх взаємозв'язок. Об'єкти та суб'єкти управління витратами на підприємстві. Предмет управління витратами. Мета та завдання управління витратами на підприємстві. Принципи управління витратами. Елементи системи управління витратами. Методи дослідження управління витратами для вивчення свого предмета. Концепції управління витратами.

Тема 2. Теоретичні основи витрат виробництва

Загальна характеристика витрат. Класифікація витрат підприємства. Структура витрат. Чинники формування витрат.

Тема 3. Формування витрат за місцями й центрами відповідальності

Поняття про центри відповідальності. Розподіл витрат допоміжних та обслуговуючих підрозділів за складання кошторисів. Розроблення кошторисів підприємства.

Тема 4. Собівартість продукції. Методи калькулювання собівартості продукції

Сутність собівартості та її види. Сутність і загальні засади калькулювання собівартості. Методи обліку витрат на виробництво й калькулювання собівартості. Особливості калькулювання собівартості в сільському господарстві.

Змістовий модуль 2. Контроль і аналіз витрат

Тема 5. Планування та бюджетування витрат

Цілі та задачі планування витрат. Методи планування витрат. Цілі, задачі та принципи бюджетування на підприємстві. Підходи до здійснення процесу бюджетування.

Тема 6. Контроль витрат і стимулювання економії ресурсів

Види та методи контролю витрат. Система контролю витрат на підприємстві. Внутрішні резерви зниження витрат та стимулювання економії ресурсів.

Тема 7. Аналіз системи «витрати-випуск-прибуток» як інструмент обґрунтування виробничо-маркетингових рішень

Теоретична сутність виконання аналізу систем «витрати-випуск-прибуток». Методи визначення точки беззбитковості. Маржинальний прибуток (дохід). Ефект лівериджу.

Змістовий модуль 3. Особливості управління витратами в сільському господарстві

Тема 8. Особливості управління витратами та підвищення ефективності виробництва в галузі рослинництва

У провадження системи управління витратами в центрах витрат рослинництва. Методологічні підходи до розподілу витрат на незавершене виробництво. Напрямки підвищення ефективності управління витратами у галузі рослинництва.

Тема 9. Особливості управління виробничими витратами в тваринництві

Особливість формування і розподілу витрат по виробництву продукції тваринництва. Упровадження системи управління витратами у тваринництві. Шляхи оптимізації витрат у тваринництві.

Тема 10. Управління витратами на інноваційну діяльність у сільському господарстві

Склад і структура інноваційних витрат. Класифікація витрат на інновації за типами інноваційної діяльності, джерелами її фінансування.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п,с	лаб	інд	с.р.		л	п,с	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Загальні засади управління витратами. Сутність собівартості продукції												
Тема 1. Економічна сутність, значення і завдання управління витратами.	10	1	1	-	-	8	-	-	-	-	-	-
Тема 2. Теоретичні основи витрат виробництва.	10	1	1	-	-	8	-	-	-	-	-	-
Тема 3. Формування витрат за місцями і центрами відповідальності.	10	2	2	-	-	6	-	-	-	-	-	-
Тема 4. Собівартість продукції. Методи калькулювання собівартості продукції.	10	2	2	-	-	6	-	-	-	-	-	-
Разом за змістовим модулем 1	40	6	6	-	-	28	-	-	-	-	-	-
Змістовий модуль 2. Контроль і аналіз витрат												
Тема 5. Планування та бюджетування витрат.	14	1	1	-	-	12	-	-	-	-	-	-
Тема 6. Контроль витрат і стимулювання економії ресурсів.	14	1	1	-	-	12	-	-	-	-	-	-
Тема 7. Аналіз системи «витрати-випуск-прибуток» як інструмент обґрунтування виробничо-маркетингових рішень.	12	2	2	-	-	8	-	-	-	-	-	-
Разом за змістовим модулем 2	40	4	4	-	-	32	-	-	-	-	-	-
Змістовий модуль 3. Особливості управління витратами в сільському господарстві												
Тема 8. Особливості управління витратами та підвищення ефективності виробництва в галузі рослинництва.	14	1	1	-	-	12	-	-	-	-	-	-
Тема 9. Особливості управління виробничими витратами у тваринництві.	14	1	1	-	-	12	-	-	-	-	-	-

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п,с	лаб	інд	с.р.		л	п,с	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 10. Управління витратами на інноваційну діяльність у сільському господарстві.	12	2	2	-	-	8	-	-	-	-	-	-
Разом за змістовим модулем 3	40	4	4	-	-	32	-	-	-	-	-	-
Усього годин	120	14	14	-	-	92	-	-	-	-	-	-

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Економічна сутність, значення і завдання управління витратами.	1
2	Теоретичні основи витрат виробництва.	1
3	Формування витрат за місцями і центрами відповідальності.	2
4	Собівартість продукції. Методи калькулювання собівартості продукції.	2
5	Особливості управління витратами та підвищення ефективності виробництва в галузі рослинництва.	1
6	Особливості управління виробничими витратами у тваринництві.	1
7	Управління витратами на інноваційну діяльність у сільському господарстві.	2
Разом		10

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Планування та бюджетування витрат.	1
2	Контроль витрат і стимулювання економії ресурсів.	1
3	Аналіз системи «витрати-випуск-прибуток» як інструмент обґрунтування виробничо-маркетингових рішень.	2
Разом		4

7. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
—	—	—

8. Самостійна робота

Самостійна робота здобувача відноситься до інформаційно-розвиваючих методів навчання і є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Види самостійної роботи студентів за цільовим призначенням:

1. Вивчення нового матеріалу: читання та конспектування літературних джерел інформації; перегляд відеозаписів; прослуховування лекцій магнітних записів; інші види занять.

2. Поглиблене вивчення матеріалу: підготовка до контрольних, практичних, семінарів; виконання типових задач; інші види занять.

3. Вивчення матеріалу з використанням елементів творчості: розв'язання нестандартних задач; участь у ділових іграх і в розборі проблемних ситуацій; складання рефератів, доповідей, інформацій з заданої теми; інші види занять.

4. Вдосконалення теоретичних знань і практичних навичок в умовах виробництва.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Економічна сутність та роль витрат у забезпеченні ефективного функціонування підприємства.	1,5
2	Основні підходи до класифікації витрат.	1,5
3	Витрати як база для формування цін на продукцію і фактор прибутковості.	1,5
4	Еволюція теоретичних положень управління витратами.	1,5
5	Сучасні концепції управління витратами.	1,5
6	Роль системи управління витратами в забезпеченні ефективності діяльності підприємства.	1,5
7	Напрямки удосконалення методології управління витратами на вітчизняних підприємствах.	1,5
8	Функціональний і територіальний аспекти формування витрат за місцями і центрів відповідальності.	1,5
9	Звітність в умовах управління доходами і витратами за центрами відповідальності.	1,5
10	Облік витрат і контроль їх обсягу за центрами відповідальності.	1,5
11	Порядок складання кошторисів за місцями виникнення витрат.	1,5
12	Мета, завдання та послідовність складання кошторисів (бюджетів).	1,5
13	Економічна сутність собівартості продукції.	1,5
14	Фактори, які впливають на рівень собівартості продукції та резерви зниження собівартості.	1,5
15	Система обліку витрат і калькулювання собівартості продукції.	1,5
16	Калькулювання собівартості за економічними елементами.	1,5

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
17	Підходи до аналізу собівартості продукції рослинництва.	1,5
18	Підходи до аналізу собівартості продукції тваринництва.	1,5
19	Роль собівартості у формуванні цін на сільськогосподарську продукцію.	1,5
20	Облік і калькулювання собівартості за прямими та непрямими витратами.	1,5
21	Напрямки удосконалення системи обліку як інструменту управління собівартістю продукції на підприємствах.	1,5
22	Об'єкти обліку витрат у сільськогосподарському виробництві.	1,5
23	Роль та сучасні проблеми планування обсягу витрат на підприємстві.	1,5
24	Основні елементи планування витрат: прогнозування, підготовка поточних програм, бюджетне планування.	1,5
25	Бюджетування передумова узгодженої діяльності центрів відповідальності. Функції бюджету.	1,5
26	Види бюджетних систем. Контроль за виконанням бюджетів.	1,5
27	Мотиваційні аспекти зниження витрат на вітчизняних підприємствах.	1,5
28	Система внутрішнього контролю здійснення витрат на підприємстві.	1,5
29	Контроль витрат в умовах застосування системи гнучких кошторисів.	1,5
30	Стимулювання зниження виробничих витрат. Основні фактори та напрями зниження витрат на підприємстві.	1,5
31	Обґрунтування меж премії за зниження витрат.	1,5
32	Передумови і сфера застосування CFP-аналізу.	1,5
33	Показники CFP-аналізу та їх роль в оцінюванні роботи підприємства.	1,5
34	Значення та завдання аналізу беззбитковості в системі управління витратами.	1,5
35	Методика аналізу беззбитковості, характеристика факторів впливу на точку беззбитковості.	1,5
36	Операційний (виробничий) ліверидж. Ефект операційного лівериджу.	1,5
37	Ефект фінансового лівериджу.	1,5
38	Вплив структури витрат на прибутковість підприємства за умов динамічної операційної діяльності.	1,5
39	Управління витратами виробництва на основі застосування норм і нормативів.	1,5
40	Основні напрями використання інформації про витрати на підприємстві.	1,5

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
41	Принципи формування витрат на виробництво рослинницької продукції.	1,5
42	Окупність витрат на виробництво продукції рослинництва.	1,5
43	Напрямки підвищення ефективності витрат у галузі рослинництва.	1,5
44	Чинники формування витрат на продукцію тваринництва.	1,5
45	Вплив підвищення якості продукції тваринництва на структуру виробничих витрат.	1,5
46	Окупність витрат на виробництво продукції тваринництва.	1,5
47	Шляхи підвищення ефективності витрат на виробництво продукції тваринництва.	1,5
48	Суть та основні принципи управління витратами на інноваційну діяльність.	1,5
49	Підходи до побудови системи управління витратами інноваційної діяльності підприємства.	1,5
50	Стратегічне управління витратами в інноваційній діяльності.	1,5
51	Опрацювання лекційного матеріалу та підготовка до практичних занять.	17
	Разом	92

9. Індивідуальні завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ) є видом позааудиторної індивідуальної роботи здобувача навчального характеру, яке виконується в процесі вивчення програмного матеріалу навчального курсу. ІНДЗ – це завершена теоретична або практична робота, що охоплює декілька тем або зміст навчального курсу в цілому.

Структура ІНДЗ: вступ, теоретичне обґрунтування, основні результати роботи та їх обговорення, висновки, список використаних джерел.

Загальний обсяг роботи не повинен перевищувати 20 сторінок.

Теми ІНДЗ:

1. Порядок групування витрат підприємства за статтями калькуляції.
2. Порядок групування витрат за економічними елементами.
3. Методи калькулювання собівартості продукції та способи калькуляції.
4. Сутність, методи, облік і калькулювання повних і змінних витрат.
5. Сутність і розвиток системи директ-костинг.
6. Переваги та недоліки директ-костингу.
7. Стандарт-кост і нормативний метод обліку.
8. Характеристика системи обліку і калькулювання повних витрат.
9. Сутність калькулювання на основі діяльності.
10. Інформаційні ресурси про витрати та собівартість продукції (робіт, послуг) підприємства.
11. Аналіз взаємозв'язку «витрати – обсяг діяльності – прибуток».

12. Стратегічний управлінський облік в обліковій системі підприємства.
13. Нормативний метод обліку і калькулювання витрат та аналіз відхилень.
14. Сутність і основні завдання системи калькулювання нормативних витрат.
15. Складання планової (нормативної) калькуляції.
16. Аналіз відхилень фактичних витрат від стандартних (нормативних).
17. Аналіз витрат і доходів для прийняття операційних рішень.
18. Процес прийняття рішення і релевантність облікової інформації.
19. Аналіз релевантної інформації під час прийняття рішення про оптимальне використання ресурсів за умов обмежень.
20. Аналіз витрат і доходів для прийняття інвестиційних рішень.
21. Суть бюджетування та види бюджетів.
22. Контроль виконання бюджетів і аналіз відхилень.
23. Організація обліку витрат за центрами відповідальності.
24. Концепція центрів та обліку відповідальності.
25. Оцінка діяльності центрів відповідальності.
26. Методи оцінки виробничих запасів та їх вплив на фінансові результати діяльності підприємства.
27. Економічний механізм визначення витрат при використанні виробничих запасів.
28. Характеристика методів оцінки вибуття виробничих запасів.
29. Вплив методів оцінки виробничих запасів на фінансові результати діяльності підприємства.
30. Класифікація витрат та дослідження їхньої поведінки.
31. Внутрішня та зовнішня звітність, її використання в системі управління підприємствами.
32. Облік і контроль витрат на оплату праці та відрахувань на соціальні заходи.
33. Склад, облік і розподіл адміністративних витрат та витрат на збут.
34. Мета, завдання та побудова системи виробничого обліку витрат.
35. Поняття системи виробничого обліку витрат та основні її чинники.
36. Методи розподілу витрат обслуговуючих виробництв і господарств.
37. Собівартість продукції допоміжних виробництв і господарств.
38. Методи розподілу витрат обслуговуючих виробництв і господарств між виробничими підрозділами.
39. Методи обліку і оцінки незавершеного виробництва (FIFO, середньозваженої собівартості).
40. Методи розподілу витрат комплексного виробництва
41. Організація контролю витрат на підприємстві.
42. Поопераційний метод обліку і калькулювання витрат (облік і калькулювання витрат на основі діяльності).
43. Інформаційне забезпечення управління витратами.
44. Облік і калькулювання витрат за замовленнями і за процесами.
45. Порядок обліку і контролю матеріальних витрат.
46. Планування діяльності підприємства та його вплив на витрати.
47. Поняття і види планування витрат підприємства.

48. Проблеми системи планування витрат підприємства.

10. Методи навчання

Під час вивчення дисципліни використовуються наступні методи навчання:

1). Група методів за джерелом інформації і сприйняття навчальної інформації – **словені** (лекція, семінари, бесіда, розповідь); **наочні** – (ілюстрація, демонстрація, презентація), **практичні** (збір інформації, її економічна обробка, розрахунки, графічно-схематичне зображення інформації).

Лекція – логічно вивершений, науково обґрунтований і систематизований виклад певного наукового або науково-методичного питання, ілюстрований, за необхідності, засобами наочності та демонстрацією дослідів. Лекція є однією з основних організаційних форм навчальних занять і, водночас, методів навчання.

Семінари – форма навчального заняття, при якій викладач організує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких здобувачі готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань. Семінарські заняття можуть проводитися у формі бесіди, рецензування та обговорення рефератів і доповідей, дискусій тощо.

Практичні заняття – форма навчального заняття, на якому викладач організує детальний розгляд здобувачами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання сформульованих завдань.

Індивідуальне заняття – форма навчального заняття, що проводиться з окремими здобувачами з метою підвищення рівня їх підготовки та розкриття індивідуальних творчих здібностей.

Консультація – форма навчального заняття, при якій здобувач отримує відповіді від викладача на конкретні запитання або пояснення певних теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування (проводяться протягом семестру – поточні та екзаменаційні консультації).

2). Група методів за логікою передачі і сприйняття навчального матеріалу: – індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні;

3). Група методів за ступенем самостійного мислення при засвоєнні знань – репродуктивні та продуктивні (дослідницькі, пошукові, частково-пошукові);

4). Група методів за ступенем управління навчальним процесом: навчання під керівництвом викладача, самостійна робота здобувача з навчальною та науковою літературою, текстами лекцій, підготовка до семінарських і практичних занять, робота з комп'ютером, виконання письмових завдань.

11. Методи контролю

Система оцінювання результатів успішності засвоєння знань, вмінь, комунікацій, автономності та відповідальності здобувачів включає поточний,

модульний (відповідно визначеному змістовому модулю), та підсумковий/семестровий контроль результатів навчання.

Поточний контроль здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів.

Поточний контроль знань здобувачів здійснюється за двома напрямками:

I – контроль систематичності та активності роботи на семінарських та практичних заняттях;

II – контроль за виконанням завдань для самостійного опрацювання.

Поточний контроль здійснюється у формі: усне опитування; фронтальне опитування; індивідуальне опитування; письмові контрольні роботи; тестування.

Модульний контроль проводиться з урахуванням поточного контролю за відповідний змістовий модуль і має на меті інтегровану оцінку результатів навчання здобувача після вивчення матеріалу з логічно завершеної частини дисципліни – змістового модуля.

Підсумковий/Семестровий контроль проводиться у формі іспиту у терміни, передбачені графіком навчального процесу.

Семестровий екзамен – форма оцінки підсумкового засвоєння здобувачами теоретичного та практичного матеріалу з навчальної дисципліни, що проводиться як контрольний захід. Завданням екзамену є перевірка розуміння здобувачем програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо. В умовах реалізації компетентнісного підходу екзамен оцінює рівень засвоєння здобувачем компетентностей, що передбачені освітньо-професійною програмою.

12. Розподіл балів, які отримують здобувачі

Поточне тестування та самостійна робота										Підсумковий екзамен	Сума
Т1	Т2	Т3	Т4	Т5	Т6	Т7	Т8	Т9	Т10		
5	5	5	5	7	6	7	7	7	6	40	100

Теми змістовного модуля 1 – Т1-Т4. Теми змістовного модуля 2 – Т5-Т7. Теми змістовного модуля 3 – Т8-Т10.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
66-74	D	задовільно	
60-65	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Оцінка «відмінно» (90–100 балів). Здобувач має систематичні та глибокі знання навчального матеріалу, вміє без помилок виконувати практичні завдання, які передбачені програмою курсу, засвоїв основну й ознайомився з додатковою літературою, викладає матеріал у логічній послідовності, робить узагальнення й висновки, наводить практичні приклади у контексті тематичного теоретичного матеріалу.

Оцінка «добре» (75–89 балів). Здобувач повністю засвоїв навчальний матеріал, знає основну літературу, вміє виконувати практичні завдання, викладає матеріал у логічній послідовності, робить певні узагальнення й висновки, але не наводить практичних прикладів у контексті тематичного теоретичного матеріалу або допускає незначні помилки у формулюванні термінів, категорій, невеликі арифметичні помилки у розрахунках при вирішенні практичних завдань.

Оцінка «задовільно» (60–74 бали). Здобувач засвоїв матеріал не у повному обсязі, дає неповну відповідь на поставлені теоретичні питання, припускається грубих помилок при вирішенні практичного завдання.

Оцінка «незадовільно» (менше 60 балів). Здобувач не засвоїв навчальний матеріал, дає неправильні відповіді на поставлені теоретичні питання, не вміє або неправильно виконує розрахунки при вирішенні практичних завдань.

Здобувач **не допускається** до складання іспиту, якщо кількість балів одержаних за результати успішності під час поточного та модульного контролю (відповідно змістовому модулю) впродовж семестру в сумі не досягла 35 балів. Після екзаменаційної сесії декан видає розпорядження про ліквідацію академічної заборгованості. У визначені терміни студент добирає залікові бали.

Здобувач **вважається атестованим**, якщо сума балів одержаних за результати підсумкової/семестрової успішності дорівнює 60 балів за поточний і модульний контроль впродовж семестру (мінімум 35 балів) та можлива кількість балів набраних на іспиті – 40 балів.

У випадку, якщо здобувачем набрано менше 35 балів за поточний і модульний контроль, викладач повідомляє завідувача кафедри. Витяг із протоколу засідання кафедри подається декану факультету про недопущення здобувача до

складання іспиту/заліку. Декан видає розпорядження про недопущення студента до складання іспиту/заліку, як такого, що *не виконав навчальний план*. Відмітка про недопущення до складання іспиту у екзаменаційній/заліковій відомості успішності робиться при наявності розпорядження декана. У день складання іспиту, студенту у відомості успішності записується – «*не допущений*». Подальша процедура ліквідації академічної заборгованості здійснюється відповідно до чинного положення.

Підсумковий контроль включає три теоретичних питання. На іспит виносяться ключові питання, завдання, що потребують творчої відповіді та вміння синтезувати отримані знання і застосовувати їх при вирішенні практичних завдань.

13. Методичне забезпечення

Навчальний процес при підготовці молодших бакалаврів спеціальності «Економіка» використовує наступне методичне забезпечення, розроблене викладачами дисципліни:

- 1) Курс лекцій з дисципліни (електронний варіант);
- 2) Робоча програма навчальної дисципліни;
- 3) Методичні рекомендації щодо вивчення навчальної дисципліни;
- 4) Пакет тестових завдань.

14. Рекомендована література

Основна

1. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств : наказ Міністерства аграрної політики України від 18.05.01 № 132 : станом на 31 жовт. 2005 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon-i-normativ.info//index.php/component/lica/?href=0&view=text&base=1&id=266951&menu=94859>.

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : наказ Міністерства фінансів України від 31.12.99 № 318: станом на 9 серп. 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>.

3. Буца Н. П. Управління витратами. Курс лекцій / Н. П. Буца. – ОЦ НОЦ СТАТИ. – 2010. – 149 с.

4. Управління витратами: навч. посіб. / [М. Г. Грещак, В. М. Гордієнко, О. С. Коцюба, Ю. М. Лозовик]; за ред. М. Г. Грещака. – К.: КНЕУ, 2008. – 264 с.

5. Давидович І.Є. Управління витратами: Навчальний посібник / І. Є. Давидович. – К. : Центр учбової літератури. – 2008. – 320 с.

6. Іванюта П.В. Управління ресурсами і витратами: навч. посіб. / П.В. Іванюта, О.П. Лугівська. – К.: Центр учбової літератури. – 2011. – 320с.

7. Ковтун С. Управление затратами / С. Ковтун, Н. Ткачук, С. Савлук. – Харьков: Изд. дом «Фактор», 2008. – 272 с.

8. Управління затратами підприємства. Монографія / Г.В. Козаченко, Ю.С. Погорелов, Л.Ю. Хлап'юнов, Г.А. Макухін. – К.: Лібра, 2007. – 320 с.

9. Панасюк В.М. Витрати виробництва: управлінський аспект / В.М. Панасюк. – Тернопіль: Астон, 2005. – 228 с.

10. Турило А. М., Кравчук Ю. Б., Турило А. А. Управління витратами підприємства: Навч. посіб./ А. М. Турило, Ю. Б. Кравчук, А. А. Турило – К.: Центр навчальної літератури, 2006. - 120 с.

11. Цал-Цалко Ю. С. Витрати підприємства: Навч. посібник/ Ю.С. Цал-Цалко. – К.: ЦУЛ, 2002. – 656 с.

12. Череп А.В. Управління витратами суб'єктів господарювання. Ч. I: Монографія. – Харків: ВД «Інжек», 2006. – 368 с.

Допоміжна

1. Гетьман О.О. Економіка підприємства: Навч. посібник для студентів вищих навч. закладів. / О.О. Гетьман, В.М. Шаповал. К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 488с.

2. Гомонко Э.А. Управление затратами на предприятии: Учебник / Э.А. Гомонко, Т.С. Тарасова. – М.: КНОРУС, 2010. – 320 с.

3. Грещак М.Г. Управління витратами: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / М.Г. Грещак, О.С. Коцюба. – К.: КНЕУ, 2002. – 131с.

4. Гусарова Л.В. Управління витратами: Загальні поняття про витрати і управління ними. Калькулювання витрат. Конспект лекцій. / Л.В. Гусарова. – К.: КНУБА, 2006/ – 44 с.

5. Дем'яненко С.І. Менеджмент аграрних підприємств: Навч. посібник. / С.І. Дем'яненко. – К.: КНЕУ, 2005. – 347 с.

6. Доил Д. Управление затратами. Стратегическое руководство. / Д. Доил. – М.: Вольтере Клувер, 2006. – 264 с.

7. Економічний аналіз и діагностика стану сучасного підприємства.: Навч. посібник. / [Костенко Т.Д., Підгора Є.О., Рижиков В.С. та ін.]. – [2-е вид.]. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 400 с.

8. Економічний аналіз: Навчальний посібник / [М.А. Болюха, В.З. Бучевський, М.Л. Горбаток та ін.]; за ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченка. – К.: КНЕУ, 2001. – 540 с.

9. Котляров С.А. Управление затратами. / С.А. Котляров. – СПб: Питер, 2002. – 101с.

10. Крушельницька О.В. Удосконалення системи управління витратами на підприємствах / О.В. Крушельницька // Вісник ЖДТУ. – 2010. – № 1. – С. 125-129.

11. Либерман И.А. Управление затратами. / И.А. Либерман. М.: ИКЦ «Март», 2006. – 624 с.

12. Лук'янова В.В. Використання системи управління витратами на підприємствах. / В.В. Лук'янова // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2011. – №4, Т. 1. – с. 39-45.

13. Олех Н.Л. Методичні підходи до оцінювання управління витратами виробництва. / Н.Л. Олех // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №3. – с. 139-147.

14. Остапенко Т.М. Економічна сутність управління витратами. / Т.М. Остапенко // Вісник СНАУ. Серія «Економіка». – 2013. – № 2. – С. 85–91.

Інформаційні ресурси

1. Законодавство України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/main/a>

2. Наукова періодика України; Нац. бібл. України ім. В.І. Вернадського. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/>

3. Научная электронная библиотека. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://elibrary.ru/defaultx.asp>

4. Правовий портал України «Ліга-закон». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ligazakon.ua/>

5. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.

6. Цифровий репозиторій ХНАМГ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: eprints.ksame.kharkov.ua.

7. Урядовий портал. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua>

Міжнародні інформаційні ресурси та бази даних з вільним доступом для здобувачів ОПП в Харківському НАУ ім. В.В. Докучаєва

<http://lib.knau.kharkov.ua/resursi-bbloteki.html#elres>

Scopus	http://lib.knau.kharkov.ua/news/840-scopus.html
Портал Springer Link	http://lib.knau.kharkov.ua/bibliotek/2363-dostup-do-portalu-springer-link.html
Ресурси відкритого доступу - Архів научних журналів - Електронна бібліотека MYBRARY - Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України - База даних научних журналів.	http://lib.knau.kharkov.ua/news/kulturno-massova-dyalnst/803-na-dopomogu-naukovcyam-nashogo-unversitetu.html http://arch.neicon.ru/ http://www.cnshb.ru/ http://dspace.nbuv.gov.ua/ http://www.worldscientific.com/
Електронна база POLPRED.com	http://lib.knau.kharkov.ua/bibliotek/1382-douvagi-naukovcv-nashogo-unversitetu.html
Мобільний додаток RESEARCHER	http://lib.knau.kharkov.ua/bibliotek/2275-douvagi-naukovcv.html
Бібліометрика української науки	http://lib.knau.kharkov.ua/bibliotek/916-bblometrika-ukrayinskoyi-nauki.html
Світові наукометричні бази даних	http://lib.knau.kharkov.ua/bibliotek/2265-douvagi-naukovcv.html
Відкрито доступ до WEB OF SCIENCE	http://lib.knau.kharkov.ua/bibliotek/2314-douvagi-naukovcv.html

OPEN UKRAINIAN CITATION INDEX (OUCI)	http://lib.knau.kharkov.ua/bibliotek/2352-dovagi-naukovcv.html
Index Copernicus	https://indexcopernicus.com/index.php/pl/
Scimago Journal & Country Rank (SJR)	http://www.scimagojr.com/
GoogleScholar	https://scholar.google.com.ua/
База даних РІНЦ	http://lib.knau.kharkov.ua/news/505-baza-danih-rnc.html
Дистанційне обслуговування користувачів	http://lib.knau.kharkov.ua/bibliotek/2380-distancyne-obslugovuvannya-koristuvachv.html
Міжнародне видавництво SPRINGER NATURE	http://lib.knau.kharkov.ua/bibliotek/2381-nadpomogu-navchalnomu-procesu.html
Online-agro	https://agro-online.com.ua
Agronews	https://agronews.ua
International Information System for the Agricultural Sciences and Technology	http://agris.fao.org/agris-search/index.do
Статистика FAO	http://www.fao.org/faostat/en/#home
Agricultural On-Line Access	https://agricola.nal.usda.gov/
The World's Leading Agriculture Database	https://eurekamag.com/
Український індекс наукового цитування	http://uincit.uran.ua/scientists/fronts/about
Електронні інформаційні ресурси Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського	http://uincit.uran.ua/scientists/fronts/about
ERIC (Educational Resource Information Center) (база даних з проблем освіти)	https://eric.ed.gov/

Інституційний депозитарій

Система DSpace <http://dspace.knau.kharkov.ua/jspui/>

Автореферати і дисертації	http://dspace.knau.kharkov.ua/jspui/handle/123456789/1
Бібліотека	http://dspace.knau.kharkov.ua/jspui/handle/123456789/26
Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва	http://dspace.knau.kharkov.ua/jspui/handle/123456789/968
Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва серія	http://dspace.knau.kharkov.ua/jspui/handle/123456789/1407

"Економічні науки"	
Навчальні видання	http://dspace.knau.kharkov.ua/jspui/handle/123456789/10
Наукові видання	http://dspace.knau.kharkov.ua/jspui/handle/123456789/3

Електронний архів Scriptorium

<http://lib.knau.kharkov.ua/bibliotek/2278-do-uvagi-koristuvachv-bbloteki.html>